

*My Daily Life as a Pedagogue
Моето педагогическо ежедневие*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКО ОБУЧЕНИЕ НА УЧЕНИЦИ ОТ НАЧАЛЕН ЕТАП ПО ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ

Анелия Нанкова-Нейкова

Основно училище „Христо Никифоров“ – Ловеч

Резюме. Изследователското обучение, разгледано като специфична организация на когнитивната дейност на децата и като важна част от цялостния педагогически процес в училище и извън него, за развитието на една по-висока култура на умствения труд на учениците по гражданско образование.

Keywords: research training, civic education, project training

В съвременния свят се отрежда особена роля на изследователския модел на процеса на обучение, насочен към подготовката на креативни личности, с творчески заряд, с иновативно мислене, с готовност да създават конкурентоспособни интелектуални продукти, определящи устойчивото развитие и бъдеще на децата. Ето защо стимулирането, усъвършенстването на изследователските умения у децата е приоритетна задача за националното ни образование. В теоретичен и в практически план този актуален проблем, посветен на подготовката на децата за изследователско обучение, все още не е решен задоволително.

Изследователското обучение като специфична организация на когнитивната дейност на децата, като важна част от цялостния педагогически процес в училище и извън него, може да се превърне в основа за развитие на една по-висока култура на умствения труд на подрастващите, на интелектуално-творческите им способности и познавателна самостоятелност. Укрепването на изследователския потенциал на учениците в допълнително обучение е от голяма важност за осигуряването на високо качество и резултати. Повечето от модерните съвременни образователни технологии са насочени към самостоятелна изследователска практика на децата.

Учебно-изследователската дейност и проектиране винаги са имали своята роля и значение в процеса на преподаване както на задължителните, така и на избираемите учебни предмети в училище и извън него. Светът, в който живем, е толкова противоречив, динамичен, и така стремително обновяващ се, че ни заставя да преосмислим традиционната концепция и практика на все още доминиращото репродуктивно обучение. Конвенционалните методи на обучение

преобладават в практическата педагогическа дейност на децата. В този смисъл съвременното обучение, като цяло, се базира върху два коренно различни типа мисловна дейност на учениците. Изследователското обучение поражда стремеж у децата за творческо моделиране и преобразуване на действителността. Логиката и структурата на ефективно протичащите учебни изследвания (индивидуални или групови, с директно или дискретно участие на педагога или напълно самостоятелни) предполага упражняването на едни или други интелектуални умения, в резултат на което се очаква да възникнат съответни творчески продукти с висока степен на личностна и социална значимост. Подготовката на децата за изследователско обучение има силно развиващ характер, дава им необходимите „инструменти“ за ориентация в обкръжаващия свят, може да ги доведе до върховете в познанието и устойчиво развитие. Уменията на децата за изследователска дейност имат широк спектър на приложимост и се отличават със своя интердисциплинарен характер¹⁾.

Педагогическият резултат вследствие на изследователския модел на обучение не се определя единствено чрез това, което е видимо, което е плод на детското вдъхновение и творчество – предложен проект, създадено учебно портфолио, написано есе, съчинение, участие в състезания, олимпиади, фестивали, в престижни конкурси и т.н. Той е синтезиран в натрупан индивидуален и групов опит за самостоятелна, творческа изследователска работа в равнището на изградената култура на умствения труд, в степента на развитие на изследователските умения на учениците. Доброто качество на учебно-изследователската дейност ще даде отражение и върху всички видими продукти на детското творчество. То се проявява в характеристиките на всички използвани форми на учебно-изследователска дейност, и особено в интердисциплинарното проектно базирано обучение. Чрез осъществяването на изследователското обучение се създават условия за модифициране на детското любопитство в изключително ценното качество любознателност, свързано с формиране у личността на траен познавателен интерес към изследваните обекти от природната и социалната действителност.¹⁾

Към проектно базирана учебна дейност в условията на груповата форма на изследователското обучение насочва и Кр. Марулевска. Тя представя следната обобщена структура на учебния проект:

- етап на търсене;
- етап на анализиране;
- осъществяване на планираните действия;
- презентационен етап;
- контролен етап.

Авторката подчертава, че при груповата работа над проекти е важен етапът на формиране на микрогрупи и разпределянето на задачите между членовете. Определя мястото на изследователските методи, които стимулират активността

на учениците, на интегративните връзки, които се осъществяват в процеса на учебното проектиране, въвежда и конкретни изисквания към самия проект.²⁾

Заслужава внимание разработеният модел на проектно базирана учебна дейност в началните класове и неговото приложение. Изследователска работа на учениците в групите (разновидност на метода за обучение в сътрудничество) с автор Шломо Шаран от Университета в Тел-Авив. В този вариант:

1. Акцентът се поставя върху самостоятелната работа.
2. Учениците работят или индивидуално, или в група от 6 човека.
3. Те избират подтема от общата тема, която е определена за изучаване от целия клас.
4. Подтемата се разделя на индивидуални задачи за всеки ученик. По този начин всеки внася своя дял за общата задача.
5. Дискусиите и обсъжданията в групите дават възможност за запознаване с работата на всеки ученик.
6. На основата на задачите, изпълнени от всеки ученик, съвместно се съставя единен доклад, който подлежи на презентация в урока пред целия клас.²⁾

При всички описани варианти основните идеи са общност на целите и задачите, индивидуална отговорност и равни възможности за успех. Сътрудничество, а не съревнование, е в основата на обучението. Индивидуалната отговорност означава, че успехът зависи от приноса на всеки ученик, от помощта един от друг. Равните възможности предполагат, че всеки ученик е длъжен да усъвършенства своите собствени постижения.

Целта е чрез изследването да се покажат потенциалните възможности на иновационните модели, свързани с проектно базираното обучение за мотивиране, активизиране и индивидуализиране на ученето, при което учащите се е активният субект.

Важен момент от модела е създаването на подходяща иновационна учебна среда, която стимулира субекта в обучението, помага му да овладява стратегии с поемане на отговорност за собствения си прогрес при решаване на различни проблеми. Особен интерес в експерименталната иновационна технология заема компютърно базираното обучение.

Макар че тази учебна среда е организирана около ученето, не трябва да се пренебрегва и ролята на преподавателя, дори да е само консултантска в проектно базираното обучение. Преподавателят е този, който се грижи за: определяне на целта на проекта; организация на работата по осъществяването му.²⁾

В проектите за изследователско обучение участват ученици и преподаватели от СОУ „Никола Вапцаров“ – Царево, ОУ „Христо Никифоров“ – Ловеч, и П ОУ „Димитър Благоев – Благоевград, като се работи в сътрудничество за период от 4 години с ученици от I – IV клас.

Основна цел:

Да се подготвят учениците за работа в екип, да се научат да търсят, събират и обработват информация по темите, свързани с гражданското образование, така че да могат сами да разработват свои проекти.

Основни задачи:

1. Да се приспособи проектно базираното обучение за нуждите на изследователското обучение на малките ученици.

Нашето виждане по този въпрос е – решаване на проектни задачи, които са обединени в един голям проект. Учителят има водеща роля, дава на децата точно формулирани задачи, ясни инструкции, алгоритми за действие, указания.

2. Използване на информационни и комуникационни техники и технологии в работата.

Очакваният резултат в края на четвърти клас за учениците е:

1. Постигнати знания, умения и отношения по ДООИ.

2. Самостоятелно извършване на изследователската дейност при изпълнение и формулиране, разработване и управление на малки проекти.

3. Работа в екип.

Важно е да се отбележи, че в основата на нашата работа стои работата по проекти. Основен метод при осъществяване на проектите е екипната работа. Основен акцент е сътрудничеството – сътрудничество в екипа, сътрудничество между екипите.

Цялата работа по проектите следва алгоритъма на проектирането: подготовка на проекта; организиране на проекта; планиране на проекта; изпълнение на проекта; презентация на проекта; оценяване на проекта и портфолио на проекта.

Използват се активно новите технологии и се адаптират за нуждите по проектите.

Кратко описание на всички проекти е дадено схематично в Таблица 1.

Работа по различни инициативи в някои от проектите

1. „Малкото голямо четене“ беше под егидата на Канал 1 на БНТ. Класовете ни се включиха в четенето, като осъществихме видеовръзка по скайп. Децата четеха и проучваха откъси от книжки, гласуваха и избраха своя любима книжка.

2. 2011 година беше обявена за Година на доброволчеството. Ние се включихме в инициативата с проекти за родния край – „Подай ръка на близкия парк“. Взехме участие в инициативата на БТВ „Да изчистим България за 1 ден“.

3. Национален проект „Толерантност, приятелство, красота“, инициран от сдружение „Образование и технологии“ и представен на Европейския форум на учителите новатори, Берлин, 2010 г. Взехме участие с разработване на учебни филми, посветени на планетите в Космоса и влиянието на замърсяването на атмосферата и връзката им с природните бедствия на нашата планета Земя.

4. „Машина на времето“ е инициатива на колеги от Бургаския свободен университет. На форума, който се провежда в края на лятото, представихме проек-

тите си на тема „Искам да ти разкажа за...“, в който разказваме за животните и растенията в националните природни паркове „Централен Балкан“ и „Рила“.

5. „Училище без насилие“ – Национален проект „Училище без насилие“ на UNICEF и Съюза на психолозите в България, насочен към превенция на агресията и насилието в училище – 2009 г. Чрез различни игри и ситуации децата бяха подтиквани към толерантни и приятелски взаимоотношения и начини за реагиране и справяне с тормоза и агресивното поведение в училище.

6. Предприемачество – „Моят роден град“ – посетихме редакции на местни вестници и телевизия. Запознахме се с работата на служителите в „Български пощи“. Гостувахме на главния архитект на града и разгледахме градските зони. Създадохме ателиета за производство на различни артикули. Организирахме благотворителни базари. Участвахме в панаир на професиите, организиран от ученици от професионална гимназия.

7. Global Children's Challenge – програмата е насочена срещу заседналият начин на живот при децата и привикването им към по-интензивен двигателен режим. В продължение на 50 дни децата носят педометър (крачкомер). Броят на крачките се преобразува в км, които водят децата на околосветско пътешествие. Класът се придвижва напред във виртуалното пътешествие като един отбор и всеки ден стига до нови географски забележителности.

8. „Безопасност и мобилност за всички“ е международна програма на Renault. Тя има за цел да запознае най-малките участници с безопасното придвижване по пътищата и с опазването на средата, която ни заобикаля. Програмата е насочена към учениците от I до VI клас. Те трябва да бъдат запознати по интригуващ и запомнящ се начин с тези важни теми и да привикнат с термините: правила на движение на пътя, рециклиране, възобновяеми източници на енергия и др.

Усилията в посока на ГО дават резултат – учениците печелят право да се обучават допълнително по Национална програмата на МОН „С грижа за всеки ученик“.

Чрез изследователското учене се постига по-голяма самостоятелност на учащите; инициативност и творчество; майсторство („откриване“ и „сътворяване“ на знанието); по-висока мотивация и интерес; по-висока успеваемост; перманентно регулирано взаимодействие между преподавател и учащи. Това, което се изисква, е по-голямо усилие от учащите и преподавателя; необходимост от предварителна психологическа нагласа; забавяне на ритъма на обучение при по-способните; известна заплаха за авторитета на преподавателя; риск от удължаване на занятията; изискват работа с малък брой учащи на занятията (работа в групи).

Добре организираната експериментална работа води до формиране на изследователски дух, на базата на който се формира научен подход за решаване на проблеми, целенасочен стремеж към нови продукти от мисловната дейност, съдейства се за саморазвитие на личността и нейните бъдещи успехи.

Ядро на учебно съдържание по ГО	Реализирани проекти	Методи, техники и технологии	Особености в организацията на дейностите	Знания, умения, отношение по ГО
Аз и моят свят	„Родословно дърво“	Инструктаж, разговор, светкавица, съчинения, рисуване на идеи, завъртане (незавършени изречения), презентирание	В изработването активно участват родителите. Представянето е пред класа. Благоевград	Познава значението на семейството и рода
	„Семействата са различни“	MouseMischief, Envision, MS-Publisher, Word, Paint	Работят и трите екипа	
	„Ела да се запознаеш с моя свят!“		В изработването активно участват родителите. Представянето е пред класа и родителите.	
	„Моят роден край пред света“	Съчинения, лавина, рисуване на идеи, разговор, беседа, SWOT анализ, ситуационни игри, подражание, рисуване на идеи, презентирание	Работят и трите екипа	Описва родното селище и родния край и различава столица
	„Моят роден град през обектива на фотоапарата“		Посещения на кметства – общинска и областна администрация, централна поща, библиотеки, музеи, исторически и културни паметници в различните градове.	
	„Историята на моя роден град“	MouseMischief, Envision, MS-Publisher, Word, Power point, Paint, Photo Story, Internet	Активно участие на родителите. Представяне пред класа и родителите.	
	„Столица на България“			
	„Ние говорим за нашето училище“	Барометър, съчинения, допитване с картонче, лавина, рисуване на идеи, разговор, беседа, SWOT анализ, рисуване на идеи, презентирание. Envision, MS-Publisher, Word, Power point, Paint, Photo Story, Internet	Работят и трите екипа Среща-разговор с училищна администрация. Представяне пред родители.	Различава училището като институция и общност.
	„Училище без насилие“	Говорещите стени, ролеви игри, симулационни игри, ситуационни игри, беседа, разговор, рисуване на идеи, драматизации, подражание, барометър на настроението, асоциация, дърво на решенията, рефлексия, съчинения, завъртане, светкавица	Работят и трите екипа	
	„Спорт без насилие“		Участие на студенти в работата по проектите	Познава различни форми на училищния живот и определя мястото си във взаимоотношенията между тях
Аз и светът на възрастните	„Толерантност, приятелство, красота“		Съвместна работа с УНИЦЕФ	Познава достойнството и равните, неотменими права на човека
	„Лесно е!“		Участие на педагогически съветник и психолог	
	„За какво разказват сградите“	Светофар, светкавица, беседа, разговор,	Активно участие на родителите	Различава основните видове собственост

	„Професиите – какво работи татко, какво работи мама?“	Ролева игра „Кой кой е в училище?“, Съчинение „Какъв искам да стана“, Ролева игра „Моята фирма“, подражание, допитване с картончета, рисуване на идеи, презентиране Envision, Internet, Power point	Съвместна работа с ученици от професионални гимназии	Описва професии, длъжности и отношения между тях
	„Произведено в България“		Среща с главен архитект на града.	
	„Аз съм част от моя роден град в бъдещето“		Организиране на благотворителен базар	Разбира ролята на съвременния пазар и значението на парите
	„Малките в действие“		Посещение на банков клон и предприятия	
Защита на живота	„С моя велосипед в града“	„Работа на терен“, демонстрация, ролеви игри,	Организиране на състезания, велопоход,	Знае правила за безопасно движение
и реакция в критична ситуация	„Управлявам безопасно велосипед в градска среда“	симулационни игри, ситуационни игри, беседа, разговор, рисуване на идеи, подражание, барометър на настроението, дърво на решенията, рефлексия, съчинения, завъртане, светкавица, презентиране Envision, MS-Publisher, Word, Power point, Paint, Photo Story, Internet	Активното участие на КАТ – Пътна полиция	по улиците и ги спазва
	„Спазвай пътните правила! Спаси човешки живот!“		Среща с медицински екипи	Знае как да постъпва и към кого да се обърне при нужда в опасни за живота и здравето ситуации
	„Безопасност и мобилност за всички“		Съвместна работа с родители и студенти.	
			Среща с представители на Гражданска защита.	
Аз съм гражданин на моята държава	„България – светът за нас“	Светкавица, барометър на настроението, беседа, разговор, записване на идеи, съчинения, допитване с картончета, визитки за опознаване, лексикон, елементи на техниката „Пирамида“, игри – драматизации, подражание, презентиране Envision, MS-Publisher, Word, Power point, Paint, Photo Story, Internet, Calmeo	Съвместна работа на трите екипа.	Познава националните символи и различава основните държавни институции
			Тържества	
			Активно участие и помощ от родителите и студенти.	
	„Ела празнувай с нас!“		Посещение на исторически музеи и паметници	Официални и битови празници
	„Имало едно време“		Среща с представители на общинска и областна администрация	Определя своята гражданска идентичност, като описва и дава примери за културни постижения
	„Това зависи от мен“		Среща с учители специалисти от основен етап на образованието	Умее да защитава правата си, без да нарушава правата на другите

Аз и светът	„Пътуващи приказки“	Беседа, разговор, рисуване на идеи, драматизации, подражание, барометър на настроението, асоциация, дърво на решенията, рефлексия, съчинения, завъртане, светкавица, записване на идеи, презентирание	Работят и трите екипа Организиране на тържества	Различава мястото на България в съвременна Европа
	„Знанието гради мостове“	MouseMischief, Envision, MS-Publisher, Word, Power point, Paint, Photo Story, Internet, Calameo	Участие „В малкото голям четене“ Открита практика пред колеги	Разграничава Балканския полуостров като част от Европа
	„Малки пътешественици“	Създаване на „Пътеводител на малкия пътешественик“	Активно участие на родителите Проектът е част от дейностите по проект УСПЕХ. Работят Благоевград и Ловеч.	и обяснява неговите природни и културни особености
	„Моята първа любов“	Беседа, разговор, рисуване на идеи, роливи игри, рефлексия, драматизации, незавършени изречения, подражание, барометър на настроението, асоциация, дърво на решенията, съчинения, завъртане, светкавица, записване на идеи, презентирание, светофар	Работят и трите екипа Активно участие на родителите	Значение на природните дадености за живота на човека
	„Малки изследователи“	MouseMischief, Envision, MS-Publisher, Word, Power point, Paint, Photo Story, Internet, Calameo	Посещения на природонаучни музеи	
	„Подая ръка на природата“		Посещение на зоопаркове и градини	Връзка между природната среда и човешката дейност
	„Осиновихме си градинка“		Посещение на природни паркове	
	„Моя домашен любимец“		Съвместна работа с природозащитни организации	
	„Аз и животните“		Клубна извънкласна форма	Последиците от взаимодействието между човека и околната среда
	„Животинска азбука“		Тържества	Промени в околната среда и бита на хората, настъпили в резултат на някои технически нововъведения
	„Искам да ти разкажа за ...“		Среща с ветеринарни лекари	
	„Зоопарк“			
Човекът и неговото здраве	„Global Children's Challenge“	Беседа, разговор, светкавица, ламина, интерактивни игри „Забавна география“, записване на идеи, презентирание	Разходки, физ. упражнения, туризъм и походи	Човешкото тяло и основни жизнено процеси при човек
	„Ръка за ръка“	Envision, MS-Publisher, Word, Power point, Paint, Photo Story, Internet, Calameo	Носене на крачкомери за отчитане на активността на учениците	Дейности на човека, водещи до нарушаване на равновесието в природата
	„Здравословен живот“		Среща с медицинско лице	Хигиенни правила за здраво тяло
	„Рецепти за здравословно хранене“		Работят и трите екипа	

БЕЛЕЖКИ

1. Доц. д.н. Лидия Здравкова Цветанова-Чурукова, Научен проект: Мониторинг върху подготовката на децата за изследователско обучение – <http://mvpdio.weebly.com/>
2. Тодорина, Д. (2011). Общи организационни форми на обучение. *Монография „Форми на обучение“*, Благоевград.

RESEARCH TRAINING IN THE CIVIC EDUCATION FOR STUDENTS FROM PRIMARY SCHOOL

Abstract. The research training is considered here as a specific organization of the cognitive activity of children and as an important part of the overall pedagogical process at and beyond the school, allowing the development of a higher intellectual work culture of students in the civic education.

✉ **Mrs. Aneliya Nankova-Neykova**
Secondary school „Hristo Nikiforov“
Lovech, Bulgaria
E-mail: anelia_79@abv.bg